

JAK POSTĘPOWAĆ W PRZYPADKU ODMOWY WYSTAWIENIA RECEPTY NA ANTYKONCEPCJĘ?

JAK POSTĘPOWAĆ W PRZYPADKU ODMOWY WYKONANIA ABORCJI?

www.federa.org.pl

JAK POSTĘPOWAĆ W PRZYPADKU ODMOWY WYSTAWIENIA RECEPTY NA ANTYKONCEPCJĘ?

Prawo polskie* przewiduje zasadę swobodnego dostępu do antykoncepcji. Część środków jest dostępna wyłącznie na receptę, co oznacza, że pacjentki są zależne od lekarzy. Taka sytuacja sprzyja nadużyciom.

Jak postępować w przypadku odmowy wystawienia recepty na środki antykoncepcyjne?

Zależy to od powodu odmowy. Poniżej przedstawiony jest schemat działania opracowany na podstawie zgłaszanych do Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny przypadków. Indywidualne sytuacje mogą się różnić od opisanych. Dlatego na każdym etapie możliwa jest konsultacja prawna z Zespołem Prawnym Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny.

Pytania można kierować pod adres prawniczka@federa.org.pl lub/i zespol_prawny@federa.org.pl oraz telefonicznie pod numerem telefonu **22 635 93 92**. Zespół Prawny Federacji zapewnia wsparcie prawne zarówno na poziomie wczesnej interwencji, jak i ewentualnego postępowania przed odpowiednimi instytucjami.

* Podstawy prawne interwencji

- Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży
- Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty – konsylium lekarskie lub konsultacja (art. 37), klauzula sumienia (art. 39), obowiązek prowadzenia dokumentacji (art. 41),
- Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta – prawo do złożenia sprzeciwu (rozdział 8), prawo do dokumentacji (rozdział 7), prawo do świadczeń (rozdział 2).

NA CO POWOŁUJE SIĘ LEKARZ?

na względy medyczne	na tzw. klauzulę sumienia	nie podaje powodu
<p>Lekarz może uznać, że zażywanie przez pacjentkę środków hormonalnych jest niewskazane w związku z jej stanem zdrowia – w oparciu o wyniki badań czy inne przesłanki. W takiej sytuacji jednak musi to być poparte określonymi argumentami o charakterze medycznym u tej konkretnej pacjentki, a nie ogólnym przekonaniem o szkodliwości środków hormonalnych.</p> <p>Lekarz przed przepisaniem środków antykoncepcyjnych może zlecić badania kontrolne (np. krwi). Nie zawsze jest to uzasadnione w konkretnym przypadku, w sytuacji zaś konieczności zażycia antykoncepcji doraźnej, może być powodowane faktyczną niechęcią wypisania recepty ze względu na okoliczności, które nie mają charakteru medycznego. Samego zlecenia badań nie należy jednak traktować co do zasady jako odmowy. Naruszeniem jest wyłącznie nieuzasadnione zlecenie badań. W takiej sytuacji należy postępować tak samo, jak w przypadku nieuzasadnionego zdaniem pacjentki stwierdzenia przeciwwskazań medycznych.</p>	<p>Wystawienie recepty na środki antykoncepcyjne co do zasady nie jest co do zasady świadczeniem, którego lekarz może odmówić na podstawie klauzuli sumienia, choć w praktyce takie sytuacje mają miejsce bardzo często. Powołanie się na klauzulę sumienia może być wyrażone wprost (poprzez odwołanie się lekarza do SUMIENIA) lub nie wprost, na przykład poprzez określenie „ja nie wypisuję takich rzeczy” itp.</p>	<p>Jest to sytuacja, w której lekarz stwierdza przysłowiowe „nie, bo nie”, nie podając żadnego z powyższych powodów. Często zdarza się, że lekarz odmawia z powodu nieuzasadnionej niechęci do wypisywania recept na środki antykoncepcyjne i jest to sytuacja podobna do powołania się na klauzulę sumienia, ale bez powołania się na nią wprost. Lekarz nie ma prawa po prostu odmówić wystawienia recepty, jeśli nie wskaże względów o charakterze medycznym lub związanych ze swoim sumieniem (patrz wyżej). Należy tę sytuację traktować jako niedopuszczalną.</p>

CO NALEŻY ZROBIĆ NIEZWŁOCZNIE?

<p>Pacjentka powinna złożyć wniosek o natychmiastowe wydanie orzeczenia na temat stanu jej zdrowia, który zdaniem lekarza sprawia, że nie może stosować antykoncepcji i powoduje odmowę wystawienia recepty – orzeczenie ma być wydane na piśmie.</p> <p>Wniosek może być złożony ustnie – w formie prośby do lekarza. Jeśli lekarz odmówi sporządzenia takiego orzeczenia należy bezzwłocznie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - złożyć na piśmie wniosek o wydanie takiego orzeczenia (wniosek powinien być zaadresowany na nazwisko lekarza, a jego wypłynięcie potwierdzone); - poinformować o odmowie i złożonym wniosku przełożonego lekarza; - poinformować Biuro Rzecznika Praw Pacjenta o tym, że lekarz nie odnotował w dokumentacji medycznej okoliczności medycznych, które jego zdaniem uniemożliwiają pacjentce korzystanie ze środków antykoncepcyjnych. Rzecznik może wszcząć procedurę interwencyjną o uzupełnienie dokumentacji medycznej. <p>Pacjentka może również wnioskować o konsultację z innym lekarzem specjalistą lub zwołanie konsylium lekarskiego, które rozstrzygnie o faktycznych przeciwwskazaniach medycznych.</p>	<p>Pacjentka powinna złożyć wniosek o odnotowanie i uzasadnienie odmowy oraz jej powodu (czyli właśnie klauzuli sumienia) w dokumentacji medycznej.</p> <p>Wniosek może być złożony ustnie – w formie prośby do lekarza.</p> <p>UWAGA: Lekarz nie może z powodów sumienia odmówić wystawienia recepty na środki antykoncepcyjne. Jeśli jednak powołuje się na klauzulę sumienia, należy postępować tak, aby lekarz wypełnił swoje obowiązki wynikające z przepisu o klauzuli sumienia, czyli uzasadnić i odnotować ten fakt w dokumentacji medycznej oraz powiadomił przełożonego na piśmie.</p> <p>Nadal jednak ważne jest dążenie do tego, by lekarz poniósł konsekwencje nadużycia klauzuli sumienia nawet w sytuacji, gdy pacjentka otrzyma receptę u innego lekarza.</p>	<p>Pacjentka powinna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - żądać od lekarza odmowy na piśmie, - złożyć skargę do przełożonego lekarza bądź osoby kierującej daną placówką i prosić o natychmiastową interwencję, - poinformować Biuro Rzecznika Praw Pacjenta o nadużyciu i prosić o interwencję w związku z odmową wykonania świadczenia.
---	--	---

DALSZE ŚRODKI PRAWNE

<p>W przypadku wydania orzeczenia (przez lekarza lub konsylium) – sprzeciw do Rzecznika Praw Pacjenta.</p> <p>UWAGA: prawo do sprzeciwu to środek szczególny. Można go złożyć wtedy, jeśli pacjentka nie zgadza się z treścią orzeczenia, ale tylko w sytuacji, gdy ta treść powoduje, że nie zostaje jej udzielone świadczenie zdrowotne (tu: opinia o stanie zdrowia sprawia, że lekarz odmawia wypisania recepty na antykoncepcję).</p> <p>W przypadku braku wydania orzeczenia – wniosek do Rzecznika Praw Pacjenta o wszczęcie postępowania wyjaśniającego w związku z domniemanym naruszeniem praw pacjenta – prawa do dokumentacji medycznej, prawa do informacji oraz prawa do świadczeń zdrowotnych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wniosek do Rzecznika Odpowiedzialności Zawodowej w związku z niewłaściwym wykonywaniem zawodu poprzez nadużycie klauzuli sumienia, który może skutkować postępowaniem przed sądem lekarskim; - skarga do Rzecznika Praw Pacjenta – wniosek o postępowanie wyjaśniające w związku z naruszeniem prawa do świadczeń zdrowotnych pacjentki; - skarga do NFZ – w przypadku, gdy lekarz przyjmował w placówce zakontraktowanej w Narodowym Funduszu Zdrowia. <p>Wzory skarg dostępne na stronie www.federa.org.pl.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wniosek do Rzecznika Odpowiedzialności Zawodowej w związku z niewłaściwym wykonywaniem zawodu poprzez nieuprawnioną odmowę wykonania świadczenia zdrowotnego, który może skutkować postępowaniem przed sądem lekarskim, - skarga do Rzecznika Praw Pacjenta – wniosek o postępowanie wyjaśniające w związku z naruszeniem prawa do świadczeń zdrowotnych pacjentki. <p>Wzory skarg dostępne na stronie www.federa.org.pl.</p>
--	--	---

W dalszej perspektywie istnieje możliwość wszczęcia postępowania cywilnego przeciwko lekarzowi, łącznie z możliwością roszczeń finansowych tytułem odszkodowania i/lub zadośćuczynienia za wyrządzone szkody.

JAK POSTĘPOWAĆ W PRZYPADKU ODMOWY WYKONANIA ABORCJI?

Aborcja to **świadczenie gwarantowane** finansowane ze środków publicznych i kontraktowane przez Narodowy Fundusz Zdrowia. W załączniku do rozporządzenia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego, w wykazie scharakteryzowanym procedurami medycznymi, procedura znajduje się pod numerem 69.01.

Ta procedura medyczna może być wykonana wyłącznie w szpitalu, z wyjątkiem ciąży w wyniku czynu zabronionego, która może być terminowana w gabinecie lekarskim.

Zdarza się, że lekarze z różnych powodów odmawiają wykonania procedury już w szpitalu albo na wcześniejszych etapach uniemożliwiają kobiecie podjęcie decyzji o zakończeniu ciąży, do czego ma prawo w trzech przypadkach opisanych w Ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży.

Warto tutaj przypomnieć o tym, że nawet w sytuacji wystąpienia przesłanek dopuszczalności aborcji, kobieta ma prawo zdecydować o kontynuacji ciąży.

Poniższa instrukcja jest dla kobiet, które zdecydowały o tym, że chcą przerwać ciążę.

Na każdym etapie możliwa jest konsultacja prawna z Zespołem Prawny Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny. Pytania można kierować również pod adres prawniczka@federa.org.pl lub/i zespol_prawny@federa.org.pl oraz telefonicznie pod numerem telefonu **22 635 93 92**. Federacja zapewnia wsparcie prawne zarówno na poziomie wczesnej interwencji, jak i ewentualnego postępowania przed odpowiednimi instytucjami.

Podstawy prawne interwencji:

- Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty – konsylium lekarskie lub konsultacja (art. 37), klauzula sumienia (art. 39), obowiązek prowadzenia dokumentacji (art. 41),
- Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta – prawo do złożenia sprzeciwu (rozdział 8), prawo do dokumentacji (rozdział 7),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz rozporządzenie ws. świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego,
- Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży – przesłanki dopuszczalności (art. 4a).

PRZESŁANKA 1: Ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej

Najczęściej pacjentka wie o tym zagrożeniu poprzez: doświadczenie poprzedniej ciąży, specyfikę swojego stanu zdrowia, informację ustną od lekarza

KROK 1: KONIECZNOŚĆ POSIADANIA ORZECZENIA LEKARSKIEGO O WYSTĘPOWANIU ZAGROŻENIA

- czy lekarz wystawił orzeczenie (lub odnotował to w dokumentacji medycznej) o tym, czy ciąża stanowi zagrożenie dla życia/zdrowia?
UWAGA: jeśli pacjentka choruje przewlekle i leczy się u specjalisty, to ten specjalista (a nie ginekolog) powinien wydać takie orzeczenie

TAK

NIE

Jaka jest treść tego orzeczenia?

Stwierdzono, że ciąża stanowi zagrożenie

Stwierdzono, że ciąża nie stanowi zagrożenia

Na podstawie takiego orzeczenia pacjentka ma prawo do świadczenia w postaci przerwania ciąży – należy udać się do szpitala z oddziałem ginekologiczno-położniczym.

► Warto udać się od razu do ordynatora oddziału w celu ustalenia wszystkich kwestii związanych z przeprowadzeniem zabiegu, w tym daty oraz zespołu, który go przeprowadzi

Jeśli pacjentka nie zgadza się z treścią orzeczenia, może:
 - złożyć wniosek o konsultację z innym lekarzem bądź o zorganizowanie konsylium lekarskiego (jeśli stwierdzone zostaje zagrożenie – postępowanie jak w pierwszej kolumnie, jeśli nie – patrz dalej),
 - wnieść SPRZECIW do Rzecznika Praw Pacjenta, który powoła Komisję Lekarską (sprzeciw można złożyć również bez powoływania konsylium).

Należy niezwłocznie wystąpić do lekarza z wnioskiem o wydanie takiego orzeczenia i postępować dalej tak, jak w przypadku posiadania orzeczenia.

Jeśli lekarz swoją opinię na ten temat wyraża ustnie – należy wezwać go do zamieszczenia odpowiedniej informacji w dokumentacji medycznej.

Jeśli lekarz tego nie zrobi lub powołuje się na klauzulę sumienia – należy zgłosić się do Rzecznika Praw Pacjenta powołując się na prawo do dokumentacji medycznej z wnioskiem o interwencję i wezwanie lekarza do uzupełnienia dokumentacji.

W razie trudności z uzyskaniem orzeczenia od lekarza, można udać się do innego specjalisty z tej dziedziny.

Po uzyskaniu pisemnego orzeczenia należy postępować jak w pierwszej kolumnie.

PRZESŁANKA 2: Płód obarczony jest ciężkim upośledzeniem lub chorobą

Najczęściej wynika to z dokładnej diagnostyki przeprowadzonej w czasie ciąży, czasem związanej także z doświadczeniem poprzedniej ciąży

KROK 1: KONIECZNOŚĆ POSIADANIA ORZECZENIA LEKARSKIEGO O WYSTĘPOWANIU UPOŚLEDZENIA LUB CHOROBY PŁODU

WAŻNE: Z punktu widzenia ochrony przed nadużyciami warto, aby orzeczenie zawierało stwierdzenie, że upośledzenie jest ciężkie i nieodwracalne lub choroba nieuleczalna i zagrażająca życiu (są to sformułowania ustawowe określające przesłanki dopuszczalności aborcji)

- czy kobieta posiada odpowiednie orzeczenie na piśmie?

TAK

NIE

Na podstawie takiego orzeczenia pacjentka ma prawo do świadczenia w postaci przerwania ciąży – należy udać się do szpitala z oddziałem ginekologiczno-położniczym.

► Warto udać się od razu do ordynatora oddziału w celu ustalenia wszystkich kwestii związanych z przeprowadzeniem zabiegu, w tym daty oraz zespołu, który go przeprowadzi

Należy niezwłocznie wystąpić do lekarza z wnioskiem o wydanie takiego orzeczenia i postępować dalej tak, jak w przypadku posiadania orzeczenia.

Jeśli lekarz swoją opinię na ten temat wyraża ustnie – należy wezwać go do zamieszczenia odpowiedniej informacji w dokumentacji medycznej. Jeśli lekarz tego nie zrobi lub powołuje się na klauzulę sumienia – należy zgłosić się do Rzecznika Praw Pacjenta powołując się na prawo do dokumentacji medycznej z wnioskiem o interwencję i wezwanie lekarza do uzupełnienia dokumentacji.

W razie trudności z uzyskaniem orzeczenia od lekarza, można udać się do innego specjalisty z tej dziedziny.

PPRZESŁANKA 3: Ciąża jest wynikiem czynu zabronionego

KROK 1: KONIECZNOŚĆ POSIADANIA ZAŚWIADCZENIA OD PROKURATORA

KROK 2 (dla wszystkich trzech przesłanek) WYEGZEKWOWANIE PRZEPROWADZENIA ZABIEGU W SZPITALU

SYTUACJA ODMOWY WYKONANIA ZABIEGU

Lekarz może odmówić wykonania zabiegu wyłącznie z powodów medycznych, własnego sumienia (tylko indywidualnie, nie w całej placówce) lub upływu terminu.

WAŻNE: zawsze, bez względu na okoliczności odmowy i podawane powody, **warto odmowę wykonania zabiegu uzyskać na piśmie**, to pomoże w dalszych krokach prawnych

- na jakie względy powołuje/powołują się lekarz/lekarze?

Kwestionuje treść orzeczenia/zaświadczenia

Powołuje się na klauzulę sumienia

Stwierdza przeciwwskazania medyczne

Lekarz nie ma prawa kwestionować orzeczenia innego lekarza, który stwierdził zagrożenie dla zdrowia/ życia kobiety lub wadę płodu ani zaświadczenia prokuratora. Należy niezwłocznie powiadomić Rzecznika Praw Pacjenta o nadużyciu i odmowie wykonania zabiegu oraz prosić o interwencję. Można powiadomić odpowiedniego Wojewódzkiego Konsultanta w dziedzinie ginekologii i położnictwa i/lub Konsultanta krajowego z prośbą o interwencję

Klauzula sumienia nie może być stosowana przez całą placówkę. Obowiązuje ją kontrakt z NFZ oraz ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych i rozporządzenia do niej.

W przypadku gdy cały personel szpitala powołuje się na klauzulę sumienia należy bezzwłocznie powiadomić o tym Rzecznika Praw Pacjenta o nadużyciu i odmowie wykonania zabiegu oraz prosić o interwencję.

W przypadku gdy jeden lekarz powołuje się na klauzulę sumienia należy zgłosić się do ordynatora, by wskazać innego lekarza w placówce, który wykona zabieg.

W każdym przypadku można powiadomić odpowiedniego Wojewódzkiego Konsultanta w dziedzinie ginekologii i położnictwa i/lub Konsultanta krajowego z prośbą o interwencję.

W takiej sytuacji lekarz musi wystawić na piśmie orzeczenie o takich przeciwwskazaniach. Pacjentka może złożyć sprzeciw od takiego orzeczenia do Rzecznika Praw Pacjenta, jeśli podejrzewa, że nie jest ono zgodne z prawdą. Rzecznik powoła Komisję Lekarską.

UWAGA: możliwość przerwania ciąży jest w dwóch przypadkach ograniczona terminem/czasem:

1. Lekarze mogą odmówić wykonania zabiegu z przesłanki czynu zabronionego, jeśli wiek ciąży przekroczył 12 tygodni.
2. Lekarze mogą odmówić wykonania zabiegu z przesłanki związanej z uszkodzeniem lub chorobą płodu, jeśli płód osiągnął zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety.

Termin ten nie jest wprost wskazany – należy uzyskać orzeczenie od lekarza o osiągnięciu tej zdolności.

WAŻNE: w obu tych przypadkach, gdy pacjentka próbuje wyegzekwować świadczenie w momencie zbliżania się pływu terminu, lekarze mogą na tej podstawie ograniczać dostęp do zabiegu bądź przedłużać procedury. Należy niezwłocznie skontaktować się z Rzecznikiem Praw Pacjenta, aby objął nadzorem tę sytuację oraz z Zespołem Prawnym Federacji (22 635 93 92) w celu uzyskania pomocy prawnej w egzekwowaniu świadczenia.

WAŻNE: W sytuacji każdego naruszenia prawa do dostępu do legalnej aborcji, na dalszym etapie możliwe jest wszczęcie przeciwko lekarzowi postępowania z zakresu odpowiedzialności zawodowej, karnej oraz cywilnej (w tym roszczenia o odszkodowanie i/lub zadośćuczynienie finansowe).